

Arbetsmarknadsdepartementet via e-post
A.remissvar@regeringskansliet.se

ETT ORDNAT MOTTAGANDE – GEMENSAMT ANSVAR FÖR SNABB ETABLERING ELLER ÅTERVÄNDANDE BETÄNKANDE FRÅN MOTTAGANDEUTREDNINGEN (SOU 2018:22) (Regeringskansliets diarienummer A2018/00777/I)

Länsstyrelsen i Kronobergs län har valt att yttra sig över betänkandet SOU 2018:22, *Ett ordnat mottagande*. Detta yttrande avser dock endast vissa delar av betänkandet, delar som länsstyrelsen menar är särskilt väsentliga att lyfta för ett framtida hållbart, ordnat mottagande av såväl asylsökande som nyanlända.

Länsstyrelsens synpunkter på de delar av betänkandet som avser ett socialt hållbart boende för asylsökande lyfts i annat yttrande, se ärende 851-4715-2018.

ÖVERGRIPANDE SYNPUNKTER

Länsstyrelsen är i huvudsak positiv till att systemet för mottagande av asylsökande förändras och förnyas, och utgår från en sammanhållen asyprocess för både individen och för samhället, där helhetssyn prioriteras framför stuprör samt där kvinnor och män, flickor och pojkar som beviljas uppehållstillstånd tas emot tidigare i kommun. Ett tydligare och tidigare mottagande bör även påverka individernas hälsa positivt – med boende, skola, utbildning, fritidsaktiviteter, nätverk m.m. – och genom lokal förankring i tidiga insatser. Länsstyrelsen är dock bekymrad över att många av utredningens förslag genomgående saknar MR-, barn-, jämställdhets- och hälsoperspektiv.

Allmänt kan länsstyrelsen samtidigt konstatera att betänkandet saknar hållbara analyser för hur individens behov sätts i centrum om inte handläggningstiderna kortas avsevärt. Samtliga förslag i betänkandet bygger i grunden på en snabb genomströmning av individer, med effektiva insatser och effektiv administration. Men – om detta inte blir verklighet, och handläggningstiderna i den sökandes asylärende varierar och ökar – måste hållbara lösningar finnas för att inte riskera att mottagandesystemet lamlås.

Länsstyrelsen förordar därför betänkandets alternativa upplägg som gällande för det framtida mottagandesystemet av asylsökande. Ett system där staten har hela ansvaret för den asylsökande och för dennes boende. Ett system som vi anser

genererar en bättre rättssäkerhet för den sökande, samtidigt som ansvarsfördelningen mellan stat och kommun förblir tydlig.

Det regionala och delregionala perspektivet saknas genomgående i betänkandet vilket länsstyrelsen menar är en allvarlig brist. Länsstyrelsen är den myndighet som har att samordna, följa upp och återrapportera till regering och riksdag om läget lokalt och regionalt på en rad olika områden, däribland mottagande och etablering. På senare år har vi också fått ett allt bredare uppföljningsansvar, och gör regelbundna lägesbilder över situationen i länet kring asyl och etablering. Länsstyrelsen har kunskap om, en överblick över samt uppbyggda relationer med berörda aktörer i länet, som kommuner, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, regionen och det civila samhället. Länsstyrelsen konstaterar att i det framtida mottagningssystemet finns ett stort behov av den regionala samverkansroll som vår länsstyrelse tillsammans med de övriga 20 länsstyrelserna idag har, något vi dessvärre saknar tydliggörande av i betänkandet.

Länsstyrelsernas roll i det framtida mottagandet av asylsökande behöver därför klargöras, med tydliga uppdrag och fortsatt mandat, med en förtydligad uppföljande roll innehållandes adekvata resurser och ett fortsatt handlingsutrymme för att upprätthålla en regional kapacitet och beredskap vad gäller mottagandet av asylsökande och nyanlända. Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis besluta om kommunal för anvisade nyanlända och samordnat framöver få besluta om andelstal ensamkommande barn, efter dialog med kommunerna. För ändamålet krävs dessutom att länsstyrelsen förfogar över verksamhetsövergripande utvecklingsmedel (s.k. § 37-, § 37a- och TIA-medel).

Länsstyrelsen vill även lyfta att det krävs förtydliganden och fortsatt utvecklingsarbete hur kvotflyktingars mottagande ska inkluderas i det framtida systemet, något som inte tillräckligt tydligt förs fram i betänkandet.

6.1   *ETT ORDNAT MOTTAGANDE I ANKOMSTCENTER*
respektive

7.1   *KOMMUNERNA FÅR ANSVAR FÖR VISSA ASYLSÖKANDES*
BOENDE UNDER VÄNTETIDEN

respektive

13.1   *ETT ORDNAT MOTTAGANDE I MOTTAGANDECENTER*

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att införa särskilda mottagandecenter som Migrationsverket ansvarar för, och där Migrationsverket ordnar boende till alla asylsökande. Genom att asylsökande samlas vid särskilda mottagandecenter kan Migrationsverket genomföra en effektiv prövningsprocess, där olika verksamhetsgrenar finns samlade och tillgängliga. Förutsättningarna för ett hållbart, ordnat mottagande av asylsökande främjas därmed, när individerna kan bo kvar vid ett mottagandecenter under hela asyltiden och efter ett eventuellt uppehållstillstånd kunna anvisas ett boende i en kommun. Hålls asyltiden kort och effektiv, med korta handläggningstider och därmed korta vistelsetider – en förutsättning i ett framtida mottagningssystem – bör denna flytt till en annan

kommun inte negativt påverka individen, även om uppbrott naturligtvis kommer att ske.

Länsstyrelsen är samtidigt positiv till förslaget att kommunen involveras tidigare i processen än idag med individer som sökt asyl och som vistas i den aktuella kommunen. Länsstyrelsen menar samtidigt att den viktigaste åtgärden för att detta ska ske är att vi kommer till rätta med handläggningstiderna. Tillsätts tillräckliga resurser så att alla berörda asylsökande inkluderas och handläggningstiden hålls kort, kan personer som beviljas uppehållstillstånd istället direkt via Migrationsverket anvisas boende i en kommun, efter en fördelningsmodell som säkerställer en jämn fördelning i landets kommuner, utifrån olika parametrar (motsvarande dagens länsstal/kommuntal).

Länsstyrelsen menar att boenden för asylsökande även i ett framtida mottagande är ett åtagande för staten, i nära dialog med och alltid efter godkännande från berörd kommun, där nya center finns.

6.2 ANKOMSTCENTER SAMLAS PÅ ETT FÅTAL PLATSER
respektive

13.2 CENTER I KOMMUNER MED RÄTT FÖRUTSÄTTNINGAR

I betänkandet föreslås att centren ska vara större anläggningar som koncentreras till ett fåtal orter inom begränsat avstånd till en internationell flygplats. Länsstyrelsen avstyrker förslagen, och menar att asylmottagandet initialt inte underlättas av att boendet koncentreras till ett fåtal orter i landets storstadsområden. Dels skapas sannolikt en förväntan hos den enskilde asylsökande om att få bo kvar i området hela asyltiden, och även efter ett eventuellt beviljat uppehållstillstånd. Dels blir asylmottagandet logistiskt samtidigt ytterst sårbart när antalet asylsökande varierar kraftigt mellan olika månader och år, om detta koncentreras till storstadsområden med en redan idag ansträngd bostadsmarknad.

Länsstyrelsen anser istället att handläggning och mottagande underlättas om dessa center finns på fler, strategiskt valda orter och kommuner i landet. Gärna att utgångspunkten är de av Migrationsverket idag utpekade tio-tal orterna, och utifrån erfarenheterna från det pågående projektet Asyl 360. Aktuella orter och kommuner måste naturligtvis själva ställa sig positiva till att få en roll som mottagandecenter. Länsstyrelsen kan konstatera att det kommer att krävas mycket av de kommuner där dessa center placeras, och vi saknar en tydlighet och vidare analys kring detta i betänkandet.

Med hänvisning till en tydligare roll för civilsamhällets organisationer i mottagandet bör en dialog med dess företrädare även ske inför val av orter. Kapaciteten hos civilsamhällets organisationer varierar över landet och om organisationer förväntas bidra aktivt i mottagandet måste även deras förutsättningar att bedriva optimala verksamheter vägas in i bedömningen kring dessa center.

6.3.2 SAMHÄLLSINFORMATION OM VÄGAR TILL BOENDE OCH
ARBETE

respektive

7.2 LOKALT ANPASSAD SAMHÄLLSINFORMATION

Länsstyrelsen anser att förslaget om obligatorisk, tidig och grundläggande samhällsinformation under tiden den asylsökande bor på ett center är utmärkt. Likaså anser länsstyrelsen att förslaget att kommuner ska erbjuda asylsökande samhällsinformation är utmärkt. Samtidigt ställer sig länsstyrelsen frågande till bedömningen att Migrationsverket, i samverkan med relevanta myndigheter och andra aktörer, ska ta fram och lämna samhällsinformation till asylsökande. Detta är en roll och ett uppdrag som representanter för framförallt civilsamhället idag genomför med bravur, till asylsökande vid olika mottagningsenheter och som eget boende. Vidare finns det redan idag kommuner som erbjuder denna samhällsinformation. Länsstyrelsen menar att det vore mer effektivt att bygga vidare på de goda initiativ som redan finns, än att börja om från början igen.

Önskvärt är att det samtidigt tas fram en nationell samhällsinformation, med möjlighet till lokal anpassning, som kan fungera som ett sätt att bekanta sig med det svenska samhället, inför kommande steg av såväl lokal samhällsinformation som ordinarie samhällsorientering i kommun. Mycket samhällsinformation, bland dem länsstyrelsernas webbportal www.informationsverige.se, finns att tillgå. Utmaningen är att samordna den kunskap och de verktyg som finns och avgöra vad den asylsökande behöver vid ankomsten och framöver, i kommun. Länsstyrelsen menar att ESF-projektet *Nationell utbildningsplattform för samhälls- och hälsokommunikation* vore utmärkt att koppla på i detta avseende.

Länsstyrelsen menar även att skrivningen att asylsökande **får** delta i sfi och samhällsorientering bör ändras till **ska**, så att asylsökande kvinnor och män, oavsett i vilken kommun hen vistas som asylsökande, erbjuds relevanta och individanpassade insatser, med möjlighet till tidigarelagd etablering för den enskilde. En oklarhet kvarstår samtidigt; hur frågan om ersättning till kommuner för dessa insatser kommer att regleras.

6.3.5 HÄLSOUNDERSÖKNINGAR SKA ERBJUDAS I ANKOMST-
CENTREN

Länsstyrelsen instämmer i förslaget om att alla asylsökande ska erbjudas en hälsoundersökning under tiden de är asylsökande och vistas vid ett ankomst-/mottagandecenter. Förslaget är mycket angeläget, både i nuvarande och i framtida mottagningssystem av asylsökande, men saknas samtidigt i avsnittet om det alternativa upplägget.

Förslaget om hälsoundersökningar bör resultera i att en högre andel av de asylsökande genomgår en hälsoundersökning än vad som hittills varit fallet. Med hänvisning till den konstaterat relativt höga psykiska ohälsan hos asylsökande och nyanlända vill länsstyrelsen understryka vikten av att en nationell modell för hälsoundersökningar samtidigt tas fram. En modell som har ett större fokus på den psykiska ohälsan än hittills.

I betänkandet anges att information om hälso- och sjukvård samt tandvård ska ges vid det individuella hälsoundersökningstillfället. Länsstyrelsen menar dock att det skulle vara mer kunskaps- och kostnadseffektivt om hälsoinformationen gavs till den asylsökande i grupp vid alla centren – som ett första led för ökad hälsolitteracitet. Hälsoinformationen bör i likhet med samhällsinformationen bli obligatorisk för den asylsökande att delta i.

Länsstyrelsen kan även konstatera att – liksom vår egen regionala roll saknas i princip helt i betänkandet – så saknas även landstingens/regionernas roll. Detta trots att betänkandets huvudförslag ska bygga på att staten, kommunerna och landstingen, utifrån en tydlig ansvarsfördelning och ordning för finansiering, gemensamt sköter mottagandet (s. 22). De enda tillfällen där landstingen/regioner nämns är i samband med hälsoundersökningar respektive ersättningar.

Länsstyrelsen noterar en genomgående, allvarlig brist med betänkandet, nämligen att denna utöver avsnitt 6.3 helt saknar ett hälsoperspektiv. Hälsa är en förutsättning för etablering, och om hälsans roll inte tydliggörs under asyltiden kommer individens hälsa att fortsatt påverkas negativt.

6.6 *BARNETS BÄSTA MOTIVERAR NÅGRA FÖRÄNDRINGAR FÖR
ENSAMKOMMANDE BARN*

respektive

13.9 *BARNETS BÄSTA MOTIVERAR NÅGRA FÖRÄNDRINGAR FÖR
ENSKOMMANDE BARN*

Länsstyrelsen kan konstatera att ensamkommande barn dessvärre inte berörs i någon större utsträckning i betänkandet, vilket är en stor brist när ambitionen är att förändra hela systemet för mottagande av asylsökande, där de ensamkommande flickorna och pojkarna är en del. Länsstyrelsen anser samtidigt att den nya ersättningen för beredskap till ankomstkommuner är intressant. Frågan är dock om detta system är tillräckligt flexibelt då platsantalet inte ska kunna revideras under året.

Förslaget om s.k. ankomstanvisning av Migrationsverket som gör det möjligt för kommuner i ett län att dela på ansvaret för det initiala mottagandet när det kommer många ensamkommande barn och ungdomar ligger i viss mån i linje med vad kommunerna i Kronobergs län efterfrågat. För ett hållbart mottagande av dessa flickor och pojkar krävs samtidigt ett förändrat anvisningssystem, där länsstyrelserna efter Migrationsverkets framtagande av nationellt och regionalt platsbehov, beslutar om fördelning per kommun, utifrån en länsandel/ett länsantal. Länsstyrelsens dialog med kommunerna underlättar därmed fördelningen av mottagandet av de ensamkommande barnen, och kan utgå från kommunernas utrymme samt utifrån varje barns behov. Vid ett sådant genomförande kan också den föreslagna nya ”beredskapsersättningen” tillfalla den kommun som övertar ankomstanvisningen från den kommun där ett ankomst-/mottagandecenter finns.

9.6 EN NY ORGANISERING AV MOTTAGANDET AV ASYL-
SÖKANDE OCH NYANLÄNDA

I avsnittet 9.6.1, där länsstyrelsernas ansvar och uppgifter behandlas, framgår det att länsstyrelserna fortsatt ska verka samordnande och vidare stödja kommunerna i deras arbete med tidiga insatser med utgångspunkt i den kunskap och kompetens som byggts upp sedan länsstyrelserna erhöll uppdraget om tidiga insatser under år 2016. Med detta som utgångspunkt, och utifrån länsstyrelsernas regionala kunskap och nätverk samt en upparbetad kompetens inom området, bör länsstyrelserna få ett fortsatt uppdrag med att säkerställa att medel finns tillgängliga för civilsamhällets organisationer så att tidiga insatser erbjuds de asylsökande.

9.8 EN TYDLIGARE ORDNING FÖR SAMARBETET MED DET CIVILA
SAMHÄLLET ORGANISATIONER

Länsstyrelsen välkomnar en tydligare ordning för samarbetet med civilsamhället, ett samarbete som bör leda till en ökad tydlighet i vilken roll dessa kan ha i mottagandet. Länsstyrelsen vill i sammanhanget erinra om vikten av en långsiktig planering som ger civilsamhällets organisationer goda förutsättningar för ett optimalt arbetssätt utifrån sina uppdrag, där finansieringen av verksamheten är tydlig, känd och långsiktig. Detta är en ordning som också har framförts i DS 2018:13, *Långsiktig stöd till det civila samhället*.

Enligt förslaget ska insatserna från civilsamhällets organisationer framförallt finnas vid statliga ankomst-/mottagande-/avresecenter. Det är positivt att civilsamhället kan verka här, dels ur ett aktivitetsperspektiv, dels utifrån sina uppdrag som demokratins röstbärare och kritiska granskare. En sådan ordning bör skapa goda förutsättningar för en förståelse mellan olika aktörer och därmed leda till en konstruktiv dialog om hur individen och dess behov sätts i centrum. En sådan dialog stärks även av de föreslagna samråden mellan civilsamhällets organisationer, statliga myndigheter och regeringen. Detta oaktat om de sker i redan etablerade forum eller om nya tillskapas, exempelvis så kallade sakråd som betänkanudet föreslår. Länsstyrelsen menar dock att det i den dialogen även bör finnas ett regionalt perspektiv som bidrar till att säkerställa hela kedjan av insatser och åtaganden på olika samhällsnivåer.

Länsstyrelsen vill vidare erinra om betydelsen av att civilsamhällets aktiva deltagande säkerställs oavsett var hen vistas under asyltiden. Det är av stor vikt att de asylsökande snabbt får möjlighet att vidga sitt sociala nätverk och delta i olika etableringsförberedande insatser utanför den så kallade myndighetssfären för att ytterligare understödja språkutveckling, kunskap om det svenska samhället och i förlängningen stärkt delaktighet. Länsstyrelsen menar att finansiella medel för dessa insatser måste säkerställas, i första hand via länsstyrelsen (TIA-medel), i andra hand inom kommunernas schabloner.

DE SOM MEDVERKAT I BESLUTET

Beslut om yttrandet har fattats av landshövding Ingrid Burman med integrationsdirektör Gisela Andersson som föredragande.

I den slutliga handläggningen har också länsråd Anders Flanking, funktionschef Kasia Musial Lilja, integrationsutvecklare Ewa Jonsson, utvecklare av integration och social hållbarhet Susanne Hallström och jämställdhetsdirektör Karin Hopstadius medverkat.